

RESTAURAREA ȘI CONSERVAREA UNEI INSCRIȚII ROMANE DESCOPERITE LA IAZ (JUD. CARAȘ-SEVERIN)

Important centru civil și militar roman, Tibiscum-ul a lăsat o serie de dovezi materiale ale activității economico-sociale care s-a desfășurat aici în antichitate.

Săpăturile arheologice ce s-au efectuat atât în castru cit și în așezarea civilă au dus la descoperirea unui bogat material arheologic de o mare diversitate și importanță documentară, printre care amintim numărul mare de inscripții.

Dintre materialele epigrafice descoperite în urma cercetărilor arheologice amintim inscripția onorifică, datată în anul 213.

Fragmente din această inscripție s-au descoperit în decursul anilor (începînd din 1975 și pînă în 1983) în locul denumit „Sat Bătrîn Mare” aflat în hotarul actualului sat Iaz, comuna Obreja (jud. Caraș-Severin), loc cu vestigii romane aparținînd unui sanctuar — „*fanum*” închinat lui Apollo.

Din inscripția de restaurarea căreia ne vom ocupa în lucrarea de față sînt cunoscute 42 de fragmente. Ea este executată pe o placă rotundă de marmoră de Bucova, de aproximativ 100 cm diametru și cu o grosime de 1—3 cm. Supoziția că placa de marmoră a fost rotunjită abia după gravare nu s-a confirmat. O ramă încă vizibilă în partea superioară a plăcii demonstrează că inițial a fost dreptunghiulară¹.

Pentru felul confectionării plăcii de marmoră și scrierea ei sînt de semnalat două amănunte. Deasupra celui dintîi P din rîndul 6 sînt două adîncituri care provin de la virful compasului. Este interesant că între rîndurile 5 și 6 este un gol care corespunde exact unui rînd. De asemenea faptul că două cuvinte din marginea dreaptă a inscripției (LEG și EIUS) sînt gravate mai apropiat vin în sprijinul ipotezei că placa de marmoră a fost deja rotunjită în momentul gravării.

În cele ce urmează vom descrie principalele etape ale restaurării și conservării acestei piese:

1. Spălarea, neutralizarea, uscarea și impregnarea în vederea conservării fragmentelor;
2. Etalarea, gruparea, asamblarea și lipirea fragmentelor pentru reconstituirea inscripției;
3. Completarea părților lipsă cu ipsos;

---

¹ I. Piso, P. Rogoza, *ZPE*, 58 Bonn, 1985, p. 216.

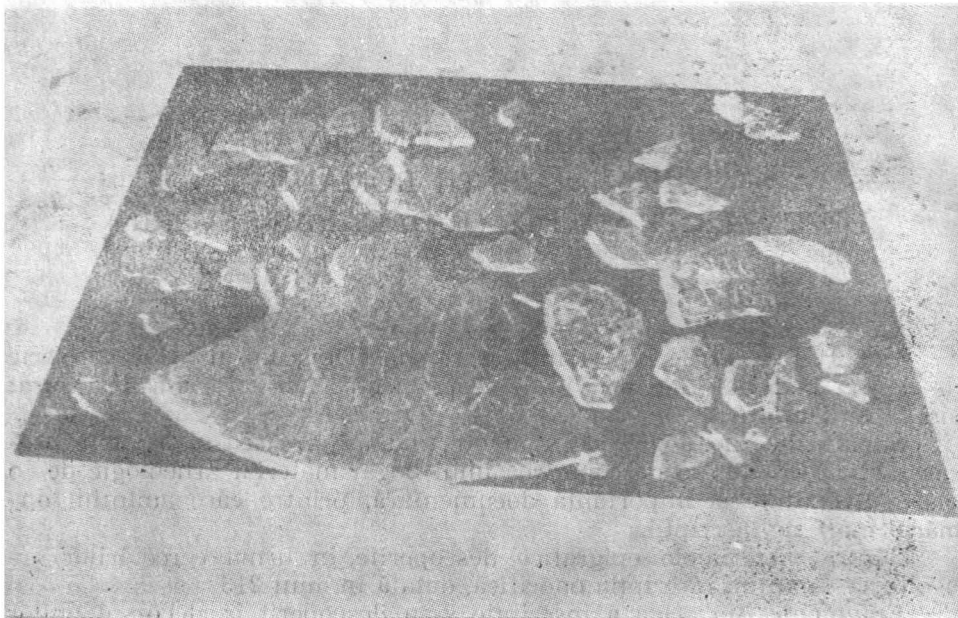

Fig. 1. Inscriptie romană în faza de lucru.

Fig. 1. Roman Inscription in work stage (phase).

4. Întregirea textului cu literele care lipsesc;

5. Finisarea și consolidarea finală.

Restaurarea și conservarea inscripției s-a efectuat respectându-se fazele de mai sus, după cum urmează:

1. În primul rând fragmentele au fost studiate cu multă minuțiozitate pentru a se stabili zonele cu depuneri de mortar de pe marmură.

Spălarea fragmentelor ce compun inscripția s-a efectuat cu soluții diluate de detergenți (circa 10%), ușor alcalinizate cu amoniac (circa 10%). Aplicarea soluției s-a făcut cu peria, după ce praful a fost îndepărtat cu o perie moale. Fragmentele mai mici s-au spălat fiecare în parte, iar la fragmentele mai mari s-a lucrat pe suprafețele mai mici, astfel încât apele de spălare să nu curgă de pe o porțiune pe alta. Deoarece depunerile nu s-au înlăturat în totalitate, soluțiile fiind prea diluate, s-au folosit altele mai concentrate folosind același procedeu până la curățirea totală, după care s-a spălat cu acid acetic (9%). În final, s-a aplicat o spălare cu apă proaspătă pentru a se îndepărta urmele de detergent.

Trebuie amintit că atunci când se efectuează spălări cu detergenți, unii dintre ei prezintă în lumină ultravioletă o fluorescență caracteristică².

² M. Mihalcu, *Conservarea obiectelor de artă și a monumentelor istorice*, Edit. Științifică, București, 1970, p. 142.

Fig. 2. Inscriptie romană în faza de lucru.

Fig. 2. Roman Inscription in work stage (phase).

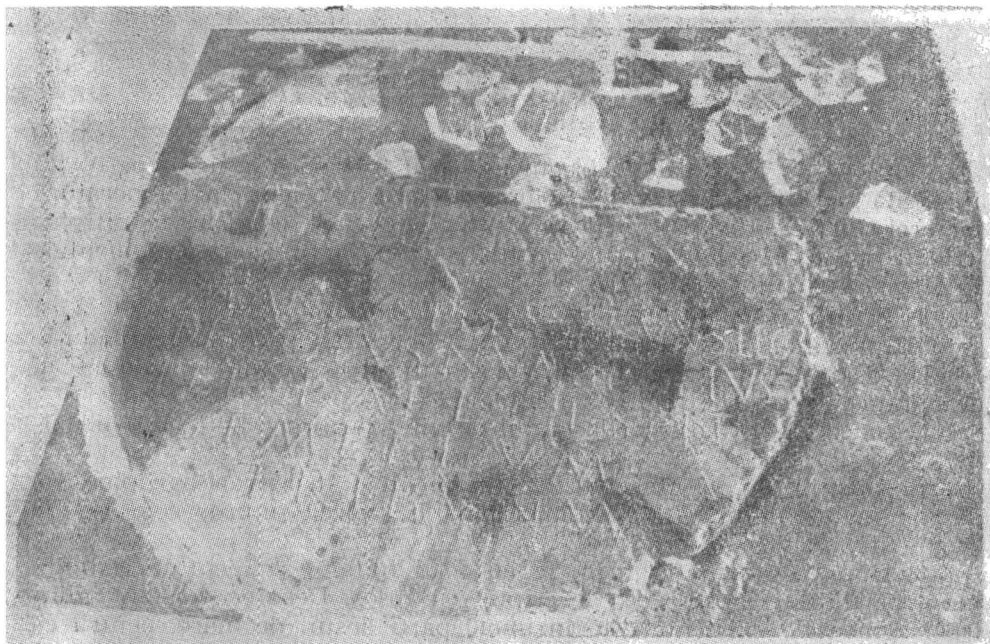
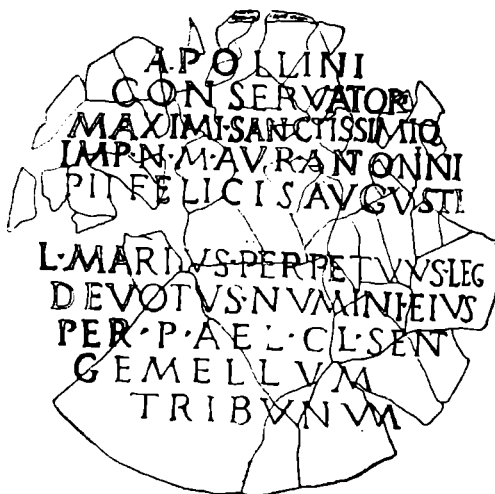

Fig. 3. Inscriptie romană în faza de lucru.

Fig. 3. Roman Inscription in work stage (phase).

Apollin[us]
 conserva[tor]
 [ma]x[im]u[m] [sa]nctiss[im]o
 [im]p[er]atoris n[ost]ri M[ar]ci A[ug]ust[us] A[n]ton[ini]
 p[ro] felici[s]s[im]o Aug[ust]o
 [l]ib[er]t[us] M[ar]cus Perpetuus Legatus
 [d]evotus numinib[us] eius
 [p]er P[ubliu]m Ael[iu]m Cl[audiu]m Sen[atu]m
 Gemellu[m]
 tribunu[m]

Pl. I. Inscriptie romană restaurată.

Chart. I. Restored Roman Inscription.

După ce au fost spălate, fragmentele au fost puse la uscat pe o sită acoperită cu hirtie de filtru. Uscarea s-a efectuat lent, la temperatura camerei, după care s-a trecut la impregnare cu o emulsie de nitrolac (diluata mult cu acetonă) prin pensulare. După impregnare, fragmentele au fost lăsate pe o sită la uscat.

2. Pentru reconstituirea inscripției, etalăm fragmentele pe o placă de PAL melaminat cu dimensiunile de $1,20 \times 1,20 \times 2$ cm, grupându-le după grosime, și în primul rând, folosindu-ne de textul deja descifrat, aranjându-le pentru întregirea cuvintelor.

Ca adeziv s-a folosit poliacetatul de vinil (aracet E₅₀—18 fără plastiifiant).

Reconstituirea s-a început cu fragmentele mai mari, grupându-le după text, continuând cu cele mici până la lipirea tuturor celor 42 de fragmente.

3. După ce toate fragmentele au fost lipite, s-a trecut la completarea părților ce lipsesc din inscripție cu ipsos. Deoarece distanța dintre fragmentele existente este în unele părți destul de mare, pentru ca ipsosul să nu crape, s-a introdus în el, pentru fiecare parte completată o întăritură de pînă din fibre de sticlă și aracet.

Pentru o și mai bună rezistență a inscripției restaurate, s-a lipit și pe spatele ei o bucată de pânză de fibre de sticlă, peste care s-a turnat un strat subțire de ipsos preparat cu o soluție diluată de poliacetat de vinil. Apoi a fost lăsată la uscat la temperatura camerei.

4. Când ipsosul s-a întărit, s-a trecut la o finisare provizorie, după care am început întregirea textului, ținând cont de înălțimea, adâncimea și caracterul literelor gravate care s-au menținut.

Conform descifrării specialiștilor au fost gravate în ipsos în întregime sau parțial (literele care s-au păstrat în parte) un număr de 68 litere (37 parțial și 31 întregi).

Pentru incizarea literelor au fost folosite dălțițe și instrumente de tartraj.

5. Finisarea finală s-a făcut cu hîrtie abrazivă de diferite granulații.

După uscarea totală și finisare s-a făcut o conservare finală prin pensularea părților completate, cu o soluție de nitrolac.

În prezent, inscripția onorifică este expusă în expoziția de bază aflată la rezervația arheologică Tibiscum — Jupa (jud. Caraș-Severin), pe un suport metalic cu placă de PAL melaminat întărită dedesupt cu bare de fier, spre a-i mări stabilitatea și a o feri de trepidații și alte șocuri.

De asemenea s-a întocmit documentația de restaurare ce cuprinde: jurnalul de restaurare, fișa de restaurare, buletin de analize chimice și fișa de conservare pentru a păstra o riguroasă evidență științifică necesare muncii de restaurare.

Descoperirile arheologice de pe raza municipiului roman Tibiscum atestă romanitatea și continuitatea populației autohtone pe aceste meleaguri constituind documente de inestimabilă valoare privind istoria poporului român. Munca de restaurare și conservare a acestor descoperiri se constituie într-un act de responsabilitate pentru un trecut glorios și în același timp pentru al preda nealterat generațiilor viitoare.

LENUȚA MIHAT

RESTAURATION AND PRESERVATION OF A ROMAN INSCRIPTION FOUND (DISCOVERED) IN IAZ (CARAȘ-SEVERIN COUNTY)

(Summary)

As a result of the archaeological investigations made in the territory of the Roman town Tibiscum, namely in the village Iaz, commune Obreja (Caraș-Severin County) there have been discovered from 1975 to 1983, 42 fragments of an inscription, of whose restauration we are dealing in this paper.

Its restauration has been done in 5 stages:

1. Washing, neutralization, drying and impregnating for the preservation of the fragments;
2. Displaying, grouping, assembling and sticking the fragments for the reconstituting the inscription;
3. Completing the missing parts with plaster;
4. Completing the text with missing letters;
5. Finishing and final consolidation.